

Jaarverslag 2025

Annual Performance Report

Van ambitie naar zichtbaar resultaat

Nationaal Strategisch Plan (NSP)
Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

REGIE ORGANISATIE GLB

Inhoud

Voorwoord 4

1 Doel en positionering 5
- 1.1 Doel van het Annual Performance Report 2025 (APR) 5
- 1.2 Voor wie is dit verslag? 7

2 Managementsamenvatting 8

3 De successen en aandachtspunten 10
- 3.1 Reikwijdte en afbakening 10
- 3.2 NSP en GLB-doelstellingen in het kort 10
- 3.3 Leeswijzer 12

4 Financiële voortgang 13
- 4.1 Wat zien we financieel? 13

5 Indicatoren 15
- 5.1 Wat zien we bij de output - en resultaatindicatoren? 15
- 5.2 Doorkijk 16
- 5.3 Interventies 17

6 Resultaten per thema en onderliggende doelen 18
- 6.1 Slimme veerkrachtige landbouw (Doel 1, Doel 2 en Doel 3) 18
- 6.2 Milieu, biodiversiteit en klimaat (Doel 4, Doel 5 en Doel 6) 24
- 6.3 Brede plattelandsontwikkeling (Doel 7, Doel 8 en Doel 9) en kennis & innovatie (Doel 10) 31

7 Governance, uitvoering en bijsturing 38
- 7.1 Zo organiseren we de uitvoering 38
- 7.2 Lessen uit de uitvoering 39
- 7.3 Bijstellingen NSP en vooruitblik 39

Voorwoord

Beste lezer,

Met 2025 ligt het derde uitvoeringsjaar van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) achter ons. Daarmee krijgt ook het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) steeds duidelijker vorm in de Nederlandse praktijk. Waar de eerste jaren vooral in het teken stonden van opbouw, openstellingen en het inregelen van de uitvoering, zien we nu steeds beter wat het programma in gang zet en oplevert. Dat is van groot belang. De opgaven in het landelijk gebied zijn immers groot en vragen om een overheid die niet alleen kaders stelt, maar ook ondersteunt, perspectief biedt en samen met partners resultaten mogelijk maakt.

Het GLB is en blijft voor Nederland een belangrijk instrument binnen het landbouwbeleid. Het helpt boeren en andere partijen in het landelijk gebied om stappen te zetten naar een toekomstbestendige bedrijfsvoering, met oog voor voedselproductie, natuur, water, klimaat, bodem en biodiversiteit. Juist in een tijd waarin veel van de landbouw wordt gevraagd, is het van belang dat beleid niet alleen ambitieus is, maar ook uitvoerbaar, uitlegbaar en merkbaar in de praktijk.

In 2025 is het NSP verder op stoom gekomen. Op meer onderdelen zijn betalingen gedaan en steeds meer openstellingen leiden tot concrete projecten, investeringen en samenwerking. Daardoor groeit niet alleen het bereik van het GLB, maar ook het zicht op wat het programma mogelijk maakt voor boeren, gebiedspartners en de kwaliteit van het landelijk gebied. Dat is belangrijk, omdat een sterke landbouw en een gezonde leefomgeving in Nederland onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Dit verslag laat zien hoe breed het NSP inmiddels werkt. Van verduurzaming op het boerenbedrijf via de eco-regeling tot agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Van steun aan jonge landbouwers en generatievernieuwing tot kennis, innovatie en samenwerking. En van leefbaarheid en sociaaleconomische ontwikkeling op het platteland tot gebiedsgerichte initiatieven waarin overheden, boeren en andere partners samen optrekken.

Tegelijk past bij dit verslag ook realisme. Het NSP is een meerjarig programma en niet ieder resultaat is direct zichtbaar. Het kost tijd voordat openstellingen leiden tot uitvoering, betalingen en meetbare effecten. Juist daarom is het van belang om de voortgang zorgvuldig te volgen en daar transparant over te rapporteren. Via het Annual Performance Report (APR) legt Nederland daarover jaarlijks verantwoording af aan de Europese Commissie. Dit publieksverslag maakt die voortgang op een toegankelijke manier zichtbaar voor een breder publiek.

Ik waardeer de inzet van allen die hieraan bijdragen: boeren, uitvoeringsorganisaties, provincies, waterschappen, kennisinstellingen en vele andere partners. Samen werken zij aan een landbouw en een platteland die ook op langere termijn sterk, duurzaam en weerbaar zijn. Die gezamenlijke inzet blijft nodig. Daarom blijven wij bouwen aan een GLB dat boeren ondersteunt, ruimte biedt voor vernieuwing en bijdraagt aan een landelijk gebied dat klaar is voor de toekomst.

Jaimi van Essen
Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

"Met LEADER wordt bijvoorbeeld in Zuid-Limburg een regulier akkerbouw- en veeteeltbedrijf in een Natura2000-gebied getransformeerd tot Natuurboerderij. Op deze boerderij, 'Natuurboerderij de Hofkamer', wordt kennis gedeeld over natuur, biodiversiteit, voedselproductie en oude ambachten. Op de plek van de oude stallen wordt nu groente geteeld, samen met zorgpartijen en omwoners."

1 Doel en positionering

1.1 Doel van het Annual Performance Report 2025 (APR)

Het Annual Performance Report (APR) 2025 laat zien hoe de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) vordert. Daarnaast legt Nederland met dit verslag verantwoording af aan de Europese Commissie over het financieel jaar 2025. Het gaat om betalingen in de periode van 16 oktober 2024 tot en met 15 oktober 2025.

In deze publieksversie lichten we die verantwoording toe in begrijpelijke taal. We maken zichtbaar wat er is bereikt, wat opvalt in de cijfers en wat dit betekent voor de praktijk.

Het jaarverslag helpt om scherp te blijven op de doelen van het NSP. Zo wordt ieder jaar duidelijk waar het programma staat, waar voortgang wordt geboekt en waar bijsturing nodig is. De uitkomsten bieden ook een basis om met elkaar in gesprek te blijven over de uitvoering en de resultaten.

Het NSP kijkt daarbij vooral naar prestaties en resultaten. Dat gebeurt met output- en resultaatindicatoren: meetpunten die laten zien wat is gedaan en wat dat oplevert. Deze indicatoren zijn het actieplan gekoppeld aan de tien doelen van het GLB. Met de Europese Commissie zijn daarvoor jaarlijkse mijlpalen en streefcijfers voor de hele programmaperiode afgesproken. Dit verslag gaat over het derde uitvoeringsjaar: 2025.

Lees hier meer over het Strategisch Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en de prestatieverslagen.

APR
De APR is het jaarlijkse verantwoordingsrapport waarmee Nederland aan de Europese Commissie laat zien hoe het Nationaal Strategisch Plan (NSP) binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) wordt uitgevoerd. In dit rapport staat welke subsidiemaatregelen zijn ingezet, welke resultaten daarmee zijn bereikt en in hoeverre Nederland op koers ligt ten opzichte van de afspraken met de EU. Dit publieksverslag maakt die verantwoording toegankelijk en begrijpelijk voor een breder publiek. Bekijk hier het volledige verslag.

De tien GLB-doelen zijn gegroepeerd in drie hoofdthema's:
- Slimme veerkrachtige landbouw
- Milieu, biodiversiteit en klimaat
- Brede plattelandsontwikkeling

Slimme, veerkrachtige landbouw			Milieu, biodiversiteit en klimaat			Brede plattelandsontwikkeling			
Leefbaar landbouw-inkomen en voedselzekerheid	Marktgerichtheid en concurrentie vermogen	Positie van de landbouwers in de waardeketen	Klimaatverandering duurzame energie	Duurzame ontwikkeling en beheer hulpbronnen	Beschermen van de biodiversiteit	Jonge landbouwers en leefbaar platteland	Ontwikkeling in plattelandsgebieden	Maatschappelijke verwachting voedsel & gezondheid	Moderniseren kennis en innovatie
Basisinkomenssteun **€ 1.965M**		Sectorale interv. groenten & fruit **€ -**	Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving **€ 760M**			Samenwerking generatiewisseling **€ 80M**			
Herverdelende inkomenssteun **€ 278M**		Sectorale interventie bijenteelt **€ 1.5M**			Sectorale interventie bijenteelt	Vestigingssteun jonge landbouwers			
Inkomenssteun jonge landbouwers **€ 50M**					Landbouwhuisdierrassen **€ 16M**	Inkomenssteun jonge landbouwers			
Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven **€ 122M**			Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven			Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven			
Brede weersverzekering **€ 88M**			Niet-productieve investeringen voor landbouwbedrijven		**€ 260M**				
			Niet-productieve investeringen op niet landbouwbedrijven						
			LEADER – voorbereiding		**€ 73M**		LEADER -voorbereiding		
			LEADER – uitvoering				LEADER - uitvoering		
			Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer **€ 560M**						
			Samenwerking voor voorbereiding integrale gebiedsontwikkeling		**€ 39M**				
			Samenwerking voor realisatie integrale gebiedsontwikkeling						
			Samenwerking veenweiden en N2000 **€ 450M**						Samenw. veenweiden N2000
			Gebiedsgerichte samenwerking GBA **€ 78M**						Gebiedsgerichte samenwerking GBA
Kennisverspreiding en informatie **€ 67M**									
Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP **€115M**									

Pijler 1 – Garantiefonds ***~€ 3.000 M*** *Pijler 2 - Plattelandsfonds* ***~€ 2.300 M***

Bronvermelding: De bedragen zijn een optelling van de totale bedragen van EU en Nationale bedragen.

1.2 Voor wie is dit verslag?

- Europese Commissie (t.b.v. formele verantwoording).
- Bestuurders en uitvoeringspartners (Rijk, provincies, waterschappen, RVO en collectieven).
- Vaste stakeholders en events (Werkplaatsen).
- Belanghebbenden en publiek: een helder overzicht van voortgang, resultaten en bijsturing.

Het Nationaal Strategisch Plan brengt de doelen van het GLB in 2025 verder in de praktijk: met steun en maatregelen die bijdragen aan een sterke en duurzame landbouw, herstel van natuur en water, klimaatopgaven en een vitaal platteland. Daarbij groeit niet alleen het bereik van het programma, maar ook het inzicht in wat werkt en wat beter kan.

Steeds meer projecten en investeringen die eerder zijn opgestart, komen (in dit derde jaar) in de fase van betaling en oplevering. Daardoor worden effecten zichtbaarder en neemt het betaalvolume toe, met meer spreiding over interventies.

2 Managementsamenvatting

De APR 2025 laat zien dat het GLB-NSP niet alleen draait om inkomensondersteuning, maar steeds duidelijker werkt als instrument voor de bredere transitie van de landbouw. De basis van het GLB blijft inkomenssteun en stabiliteit voor boeren. Tegelijk wordt zichtbaar dat die ondersteuning breder uitwerkt: boeren worden niet alleen geholpen in hun bedrijfsvoering, maar ook gestimuleerd om bij te dragen aan klimaat, water, bodem, natuur, innovatie en de leefbaarheid van het platteland.

De deelname aan het GLB bleef in 2025 hoog. Dat is een belangrijk signaal, juist in een periode waarin het aantal landbouwbedrijven in Nederland verder afneemt. Ook de eco-regeling is opnieuw breed benut. Relatief meer deelnemers kozen voor het hogere ambitieniveau Goud. Dat laat zien dat boeren bereid en in staat zijn om extra stappen in verduurzaming te zetten, als een regeling werkbaar en aantrekkelijk is. De eco-regeling laat daarmee zien dat de omslag van algemene steun naar gerichte maatschappelijke prestaties in de praktijk steeds beter vorm krijgt.

Ook op andere onderdelen is in 2025 voortgang geboekt. Alle maatregelen uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) zijn nu tenminste één keer opengesteld, zoals productieve investeringen, samenwerking, gebiedsgerichte ontwikkeling, kennis en generatievernieuwing. Bij een flink aantalregelingen was de belangstelling groter dan het beschikbare budget. Dat laat zien dat er in de praktijk veel animo is voor vernieuwing, verduurzaming ensamenwerking. Het toevoegen van extra nationale middelen vanuit het Rijk of provincies op verschillende onderdelen onderstreept dat deze ontwikkeling bestuurlijk serieus wordt genomen.

De eerste ELFPO-projecten ontvingen in 2025 deel- of eindbetalingen. Daardoor worden de eerste effecten van meerjarige projecten nu zichtbaar in de resultaatindicatoren. Dat laat zien dat het GLB-NSP verder komt dan openstellingen alleen. Investeringen landen steeds vaker daadwerkelijk op het erf, in samenwerkingsprojecten en in gebiedsprocessen.

Tegelijk laat de APR ook zien dat de uitvoering tijd kost en soms weerbarstig is. Resultaten zijn niet altijd direct zichtbaar, omdat er vaak tijd zit tussen openstelling, uitvoering en betaling. Ook tellen voorschotten nog niet altijd mee in de resultaatindicatoren. Daarnaast hadden het natte najaar van 2023, het natte voorjaar van 2024 en de uitbraak van blauwtong invloed op de uitvoerbaarheid van sommige eco-activiteiten. In enkele provincies zorgen knelpunten rond milieu- en natuurvergunningen bovendien voor vertraging bij investeringsprojecten. Dat vraagt om een zorgvuldige duiding van de cijfers, maar doet niets af aan het feit dat de uitvoering in de praktijk doorgaat.

Per saldo laat 2025 een positief en bemoedigend beeld zien. Het GLB-NSP bewijst steeds duidelijker zijn waarde als instrument dat Europese en nationale doelen verbindt aan concrete uitvoering in de praktijk. De deelname blijft hoog, de uitvoering wordt breder en de eerste resultaten van meerjarige projecten worden zichtbaar. De lessen uit 2025 bieden daarmee een stevige basis voor verdere verbetering in 2026 en voor de voorbereiding van het nieuwe NSP 2027–2031.

Highlights

- De uitvoering van het GLB-NSP komt in 2025 zichtbaar verder op gang.
- De deelname aan het GLB blijft hoog, ondanks de verdere afname van het aantal landbouwbedrijven.
- De eco-regeling is opnieuw breed benut, met meer deelnemers in de categorie Goud.
- Vanaf 2025 zijn alle ELFPO-interventies ten minste één keer opengesteld.
- Bij meerdere regelingen was de belangstelling groter dan het beschikbare budget.
- Extra nationale middelen zijn ingezet om meer kwalitatief goede aanvragen mogelijk te maken.
- De eerste ELFPO-projecten ontvingen deel- of eindbetalingen, waardoor de eerste effecten van meerjarige projecten zichtbaar worden in de resultaatindicatoren.
- Het programma laat steeds duidelijker zien wat het in de praktijk oplevert voor landbouw, natuur, water, klimaat en het platteland.

Aandachtspunten

- Resultaten worden niet altijd direct zichtbaar door de tijd tussen openstelling, uitvoering en betaling.
- Voorschotten tellen nog niet mee in de resultaatindicatoren.
- Weersomstandigheden maakten sommige eco-activiteiten minder goed uitvoerbaar.
- De uitbraak van blauwtong had invloed op de uitvoering, vooral in de veehouderij.
- In enkele provincies zorgen vergunningsvraagstukken voor vertraging bij investeringsprojecten.
- Sommige indicatoren lopen daardoor achter, terwijl in de praktijk wel degelijk veel gebeurt.

Meer over het Nationaal Strategisch Plan (NSP) netwerkplatteland.nl

3 De successen en aandachtspunten

3.1 Reikwijdte en afbakening

Het Annual Performance Report (APR) laat zien welke resultaten tot nu toe zijn behaald. Daarbij wordt het financiële EU-jaar gevolgd. Dit APR gaat over financieel jaar 2025 en beslaat de periode van 16 oktober 2024 tot en met 15 oktober 2025. De betalingen in deze periode worden gekoppeld aan de bijbehorende resultaten. Nu het programma na de opstartfase verder in uitvoering komt, worden in het derde uitvoeringsjaar ook steeds meer resultaten zichtbaar in het APR.

Binnen de Europese Unie wordt de voortgang van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) gevolgd aan de hand van prestaties en resultaten. Daarvoor gebruikt de Europese Commissie een monitorings- en evaluatiekader. Met jaarlijkse prestatieverslagen en periodieke evaluaties wordt beoordeeld in hoeverre lidstaten hun streefcijfers halen en bijdragen aan de GLB-doelen.

De financiële verantwoording in het APR bevat alle EU-uitgaven die in het betreffende begrotingsjaar zijn gedaan. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen voorschotten en betalingen. Voorschotten zijn bedoeld om projecten te starten; daar staat nog niet direct een resultaat tegenover. Bij betalingen is vastgesteld dat afgesproken activiteiten geheel of gedeeltelijk zijn uitgevoerd. In het APR worden de resultaten daarom gekoppeld aan betalingen, en niet aan voorschotten.

Doelen EU GLB:
- https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_nl

Monitoring en evaluatie:
- https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef_nl

Verslagen:
- https://commission.europa.eu/publications/annual-management-and-performance-reports_nl

3.2 NSP en GLB-doelstellingen in het kort

Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) is de Nederlandse invulling van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2023–2027. Het NSP is opgesteld door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), de provincies en de Unie van Waterschappen, samen met vertegenwoordigers van boeren, bedrijfsleven en wetenschap.

Met het GLB wil de Europese Unie boeren ondersteunen, de landbouw verduurzamen en bijdragen aan een vitaal platteland. Het beleid richt zich onder meer op een redelijk inkomen voor landbouwers, versterking van de concurrentiekracht, bescherming van klimaat en natuurlijke hulpbronnen, behoud van landschap en biodiversiteit en een leefbare plattelandseconomie.

In het NSP zijn deze opgaven uitgewerkt in drie hoofdthema's en tien doelen.

Slimme, veerkrachtige landbouw

Doel 1: een leefbaar landbouwinkomen

Doel 2: marktgerichtheid en concurrentievermogen

Doel 3: een sterkere positie van landbouwers in de waardeketen

Voorbeelden van interventies: directe betalingen, sectorale interventies, risicomanagement, productieve investeringen en de bijenregeling.

Milieu, biodiversiteit en klimaat

Doel 4: aanpak van klimaatverandering en duurzame energie

Doel 5: efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen, zoals water, bodem en lucht

Doel 6: bescherming van biodiversiteit

Voorbeelden van interventies: de eco-regeling, agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb), niet-productieve investeringen, productieve investeringen voor de groenblauwe architectuur en gebiedsgerichte aanpakken, zoals in veenweidegebieden en Natura 2000-gebieden.

Brede plattelandsontwikkeling

Doel 7: jonge landbouwers en generatievernieuwing

Doel 8: ontwikkeling van plattelandsgebieden, economisch en sociaal

Doel 9: inspelen op maatschappelijke verwachtingen, zoals gezondheid, veiligheid, duurzaamheid, minder verspilling en dierenwelzijn

Voorbeelden van interventies: vestigingssteun voor jonge landbouwers, LEADER, samenwerking en regionale projecten.

Kennis en innovatie

Doel 10: kennis en innovatie als overkoepelende motor van vernieuwing in de landbouw en het landelijk gebied
Voorbeelden van interventies: kennisdeling, innovatieprojecten, EIP-operationele groepen en netwerkactiviteiten.

Afkortingen in gewone taal

- BISS: Basisinkomenssteun (directe betaling)
- CRISS: Aanvullende inkomenssteun (herverdeling)
- Eco-regeling: Vergoeding voor eco-activiteiten; uitvoering per beheerjaar
- ANLb: Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer via collectieven
- AKIS: Kennis- en innovatiesysteem in de landbouw
- EIP: Europees Innovatiepartnerschap (innovatieprojecten)
- ELFPO: Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
- ELGF: Europees Landbouwgarantiefonds

3.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 4 en 5 gaan over de financiële voortgang en de indicatoren. Daarin staat welke betalingen zijn gedaan en wat de indicatoren laten zien over de voortgang van het NSP.

Hoofdstuk 6 beschrijft de resultaten per hoofdthema en per onderliggend doel.

Hoofdstuk 7 gaat over de organisatie van het programma, de uitvoering en de manier waarop wordt bijgestuurd.

Financieel jaar en beheerjaar

Het APR volgt het financiële jaar van de Europese Commissie. Voor dit verslag gaat het om de periode van 16 oktober 2024 tot en met 15 oktober 2025. In die periode worden betalingen verantwoord.

Het beheerjaar is het jaar waarin activiteiten in de praktijk worden uitgevoerd, bijvoorbeeld op het bedrijf of in een gebied. Daardoor kunnen activiteiten uit een beheerjaar later tot betaling komen in een financieel jaar.

Bij natuur-, landschaps- en agrarisch beheer gaat het beheerjaar meestal om een aaneengesloten periode van één jaar. In die periode worden afspraken uitgevoerd, zoals uitgesteld maaien, beheer van kruidenrijke randen of maatregelen voor water en weidevogels. Het beheerjaar vormt daarmee de basis voor de jaarlijkse betaling.

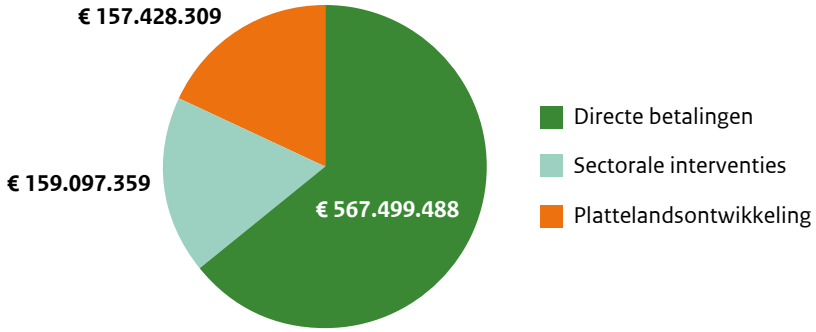

4 Financiële voortgang

4.1 Wat zien we financieel?

Aan de basis van de behaalde resultaten liggen de daadwerkelijke uitgaven ten grondslag. In 2025 is in totaal € 725 miljoen gedeclareerd. De uitgaven worden uit de 2 Europese landbouwfondsen betaald; het Europees Landbouw Garantiefonds (ELGF) en het Europees Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

Figuur 1 *NSP Declaratie 2025*

Sectorale interventies

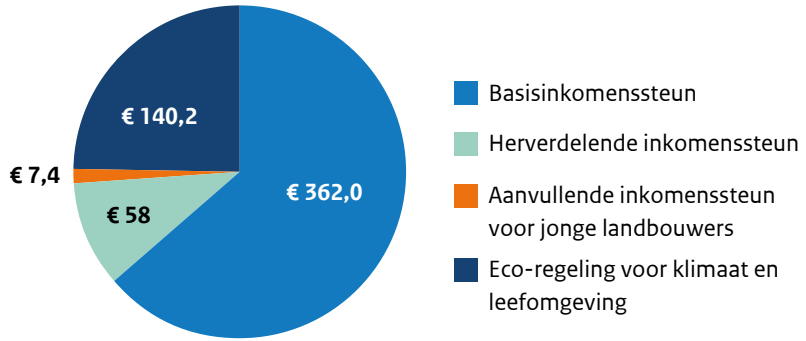
De uitgaven voor de sectorale interventies worden ook verantwoord onder het ELGF. In totaal is voor 159 miljoen euro gedeclareerd. Dit bedrag is vrijwel geheel voor de uitvoering van de sectorale interventie Groenten & Fruit. Met de gedane uitgaven is een bijdrage gerealiseerd op de bijbehorende resultaatindicatoren.

De sectorale interventie voor Bijenteelt heeft slechts een kleine financiële omvang.

Directe betalingen

De directe betalingen worden betaald vanuit het ELGF. In 2025 is ruim 567 miljoen euro uitgegeven. Daarmee is 98% van het in 2025 beschikbare budget uitgegeven. Deze uitgaven hebben allemaal geresulteerd tot een bijdrage op diverse resultaatindicatoren.

Figuur 2 *Directe betalingen*

Plattelandsontwikkeling

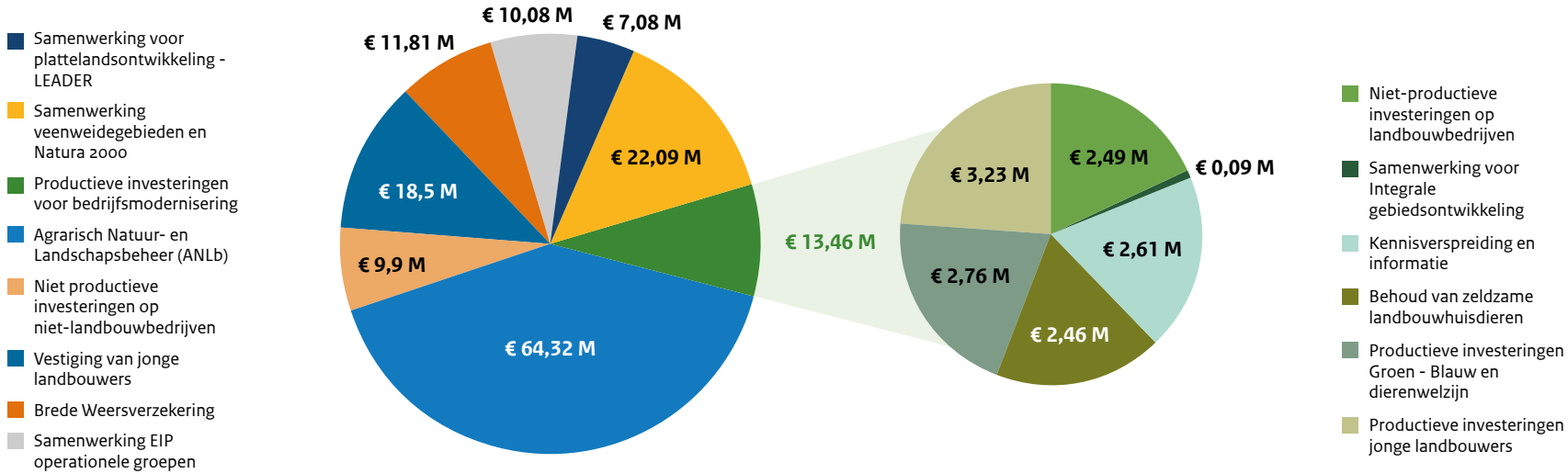
De overige interventies die onder het NSP worden uitgevoerd worden verantwoord en gedeclareerd binnen het ELFPO. In dit verantwoordingsjaar is ruim 157 miljoen euro uitgegeven en verantwoord bij de Europese Commissie. Hiervan was ruim 65 miljoen euro een voorschot. Het voorschot heeft tot doel de toegekende projecten

een voortvarende start te geven. Er staan nog geen gerealiseerde activiteiten tegenover. Hierdoor tellen deze uitgaven ook nog niet mee voor de gerealiseerde resultaten van het programma.

Ten opzichte van voorgaande jaren zien we bij de realisatie van de uitgaven dat het percentage betalingen stijgt. Op steeds meer interventies die onder het ELFPO worden uitgevoerd leiden de uitgevoerde activiteiten tot een betaling in 2025. Niet alleen de interventies die jaarlijks een betaling ontvangen zoals de ANLb, Zeldzame Huisdierrassen en de Brede Weersverzekering laten ook dit jaar weer een bijdrage zien op de verschillende resultaatindicatoren, ook op veel van de overige interventies zijn in 2025 de eerste resultaten zichtbaar.

Figuur 3 *EU declaratie*

5 Indicatoren

5.1 Wat zien we bij de output - en resultaatindicatoren?

De output- en resultaatindicatoren helpen zichtbaar maken wat het NSP in de praktijk oplevert en hoe die voortgang zich verhoudt tot de afgesproken mijlpalen. Daarbij is het belangrijk om de cijfers zorgvuldig te duiden. Ten opzichte van 2024 is in 2025 op meer onderdelen voortuitgang zichtbaar. Dat komt doordat het programma na de opstartfase verder in uitvoering is gekomen. Naast de projecten die nu volop in uitvoering zijn, zijn er ook in 2026 nog verschillende nieuwe openstellingen.

In financieel jaar 2025 zijn ook voor het eerst betalingen gedaan binnen de investeringsregelingen. Daarmee worden de eerste concrete resultaten zichtbaar. Eén investering kan bijdragen aan meerdere doelen en indicatoren, waardoor aantallen per onderdeel kunnen verschillen.

In 2025 wordt op steeds meer onderdelen zichtbaar wat het NSP oplevert. Zoals de resultaten die worden behaald met bijvoorbeeld de eco-regeling en het ANLb.

Hoewel bij de ELFPO-interventies meer resultaten worden behaald in 2025, laat het beeld óók zien dat niet alle indicatoren op het gewenste niveau liggen. Dat betekent niet automatisch dat de uitvoering achterblijft. In veel gevallen hangt dit samen met het proces rondom de openstellingen. De twee belangrijkste redenen waardoor de gerapporteerde waardes achterblijven bij de geplande mijlpalen zijn:

- Doorlooptijd tussen openstelling en resultaat
- Voorschotten

Voor de interventies die onder het ELFPO worden uitgevoerd zit vaak een langere tijd tussen openstelling, beoordeling, uitvoering en betaling. In 2023 en 2024 verleende projecten zijn inmiddels opgestart en soms zelfs al afgerond. Hierdoor komen de bijbehorende betalingen opgang en worden de behaalde resultaten daadwerkelijk meegerekend. Niet alle resultaten worden daarom direct zichtbaar in het jaar waarin een regeling wordt opengesteld.

Het gebruik van voorschotten wordt in deze NSP-periode voor het eerst toegepast. Bij de planning van het NSP is onvoldoende rekening gehouden dat voorschotten niet meetellen in de resultaatindicatoren. Daarnaast zien we dat de (deel)betalingen later opgang komen doordat de voorschotten ervoor zorgen dat er financiële middelen aanwezig zijn om de projecten goed op te kunnen starten. Pas op het moment dat het project een (deel)betaling ontvangt waar een daadwerkelijk uitgevoerde activiteit tegenover staat kan deze als resultaat verantwoord worden.

Doorlooptijd tussen openstelling en resultaat

Tussen openstelling, uitvoering en betaling zit vaak één tot drie jaar. Dat geldt vooral voor ELFPO-interventies. Openstellingen die in 2023 hebben plaatsgevonden, leiden daardoor vaak pas vanaf 2025 tot zichtbare resultaten. In de NSP-planning is voor een aantal indicatoren onvoldoende rekening gehouden met deze doorlooptijd. Daardoor blijven vooral de cumulatieve mijlpalen in de eerste jaren achter, terwijl later in de programmaperiode nog een inhaalslag mogelijk is.

Voorschotten tellen niet mee in de resultaatindicatoren

Voor veel ELFPO-interventies zijn in financieel jaar 2025, net als in 2024, voorschotten betaald. Nederland past het gebruik van voorschotten in deze NSP-periode voor het eerst toe. Bij de planning is onvoldoende meegenomen dat voorschotten niet meetellen in de resultaatindicatoren. Pas wanneer deelbetalingen of eindbetalingen volgen, worden ook de resultaten zichtbaar. Dit speelt onder meer bij indicatoren voor kennis en innovatie, boerderijmodernisering, klimaatinvesteringen, investeringen in natuurlijke hulpbronnen, het landelijk gebied, milieu- en klimaatprestaties door innovatie en biodiversiteit.

5.2 Doorkijk

Vooruitkijkend zien we dat er opnieuw een nieuwe versie van het NSP is vastgesteld. Daarin worden steeds meer ANF-maatregelen[1] opgenomen. Daardoor komen meer maatregelen samen binnen het NSP en ontstaat meer samenhang in de uitvoering.

Ook zijn inmiddels alle interventies ten minste één keer opengesteld. Dat is een belangrijke stap. In de komende periode zal dit naar verwachting leiden tot meer betalingen. Daarmee worden ook meer resultaten zichtbaar in toekomstige APR's.

Vanaf 2025 leveren niet alleen de grondgebonden interventies een bijdrage aan het bereiken van de resultaten, ook de eerste niet grondgebonden regelingen laten bijdragen zien. Voor de komende jaren is de verwachting dat meer ELFPO-resultaten zichtbaar worden, doordat projecten verder in uitvoering komen en vaker deel- of eindbetalingen bereiken. Daardoor zullen resultaten die nu nog niet in de indicatoren zichtbaar zijn, in latere jaren alsnog meetellen. De verwachting is dat sommige cumulatieve mijlpalen in de tussenliggende jaren onder druk blijven staan. Naar verwachting wordt pas later in de programmaperiode een groter deel van deze achterstand ingelopen

Dit wordt ondersteund door het beeld dat alle ELFPO-interventies ten minste één keer zijn opengesteld geweest. Daarnaast zijn er in 2025 opnieuw extra aanvullende nationale middelen aan het NSP toegevoegd. Deze extra middelen kwamen van zowel het Rijk als van de provincies. Hiermee zijn aan bijna alle interventies die onder het ELFPO worden uitgevoerd aanvullende nationale middelen toegevoegd. In 2026 wordt veel van deze extra financiering via nieuwe openstellingen ingezet. De bijdragen aan de resultaten worden niet eerder dan 2028 verwacht.

Wat financieel verder opvalt, is dat de belangstelling voor verschillende regelingen groot is. Bij meerdere openstellingen was de vraag groter dan het beschikbare budget. Per keer wordt gekeken welke oplossingen mogelijk zijn. Daar waar mogelijk wordt budget eerder ingezet zodat zoveel mogelijk positief beoordeelde projecten verleend kunnen worden. Daarmee wordt een efficiënte en effectieve uitvoering van het NSP nagestreefd. Ook worden hierdoor de bijbehorende resultaten eerder in de programmaperiode zichtbaar.

Waarom sommige indicatoren nog achterblijven

Voor verschillende ELFPO-interventies zijn in 2025 voorschotten betaald. Die tellen nog niet mee in de resultaatindicatoren. Daardoor worden de resultaten pas zichtbaar bij deelbetalingen of eindbetalingen. Daar komt bij dat de doorlooptijd van het proces (opstellen, beoordelen, verlenen en uitvoeren) een grote rol speelt in het achterblijven.

Het gaat bijvoorbeeld om de indicatoren:
R.01 Kennis en innovatie, R.09 Boerderijmodernisering, R.16 Klimaatinvesteringen, R.26 Investeringen in natuurlijke hulpbronnen, R.27 Investeringen in het landelijk gebied, R.28 Milieu- en klimaatprestaties door innovatie en R.32 Investeringen in biodiversiteit

1 ANF staat voor aanvullende nationale financiering. Dat is extra geld van Nederland boven op de Europese GLB-middelen. Daarmee kunnen binnen het NSP meer maatregelen worden uitgevoerd of uitgebreid.

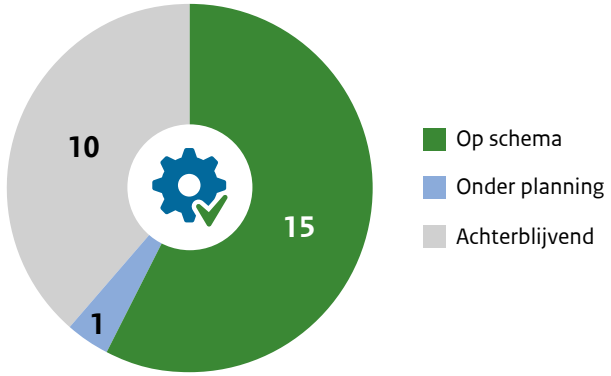

5.3 Interventies

Bij het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is het aantal hectares onder beheer in 2025 licht gegroeid. Om de gestegen beheerkosten op te vangen en verdere groei mogelijk te maken, is in 2025 aanvullende nationale financiering toegevoegd. Daarmee wordt mogelijk gemaakt dat binnen de bestaande contracten de kostenstijgingen gecompenseerd worden.

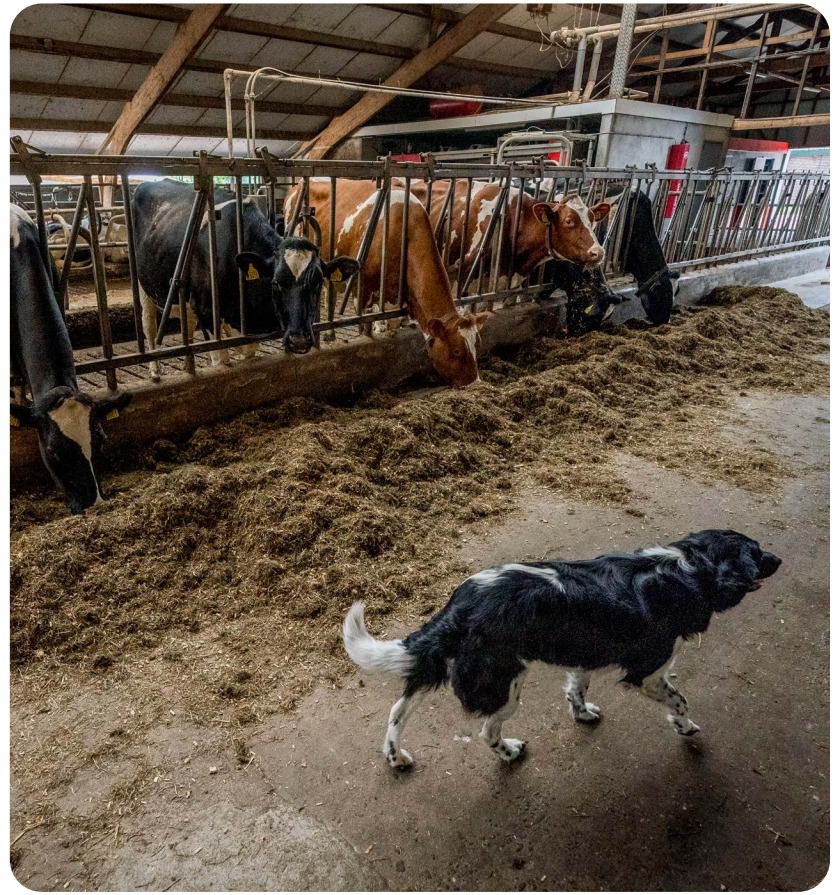
Voorbeeld
Extra in 2025: € 50 miljoen (amendement-Grinwis) Via een amendement-Grinwis is in 2025 al € 50 miljoen extra beschikbaar gesteld voor een versnelde uitbreiding van het ANLb.

Figuur 4 *Op koers of boven mijlpaal in 2024*

Daarnaast speelt ook de systematiek van betalen en verantwoorden een rol. Voorschotten tellen nog niet mee in de resultaatindicatoren. Daardoor lijkt de realisatie in sommige gevallen lager, terwijl projecten inhoudelijk al wel lopen.

Een lagere financiële realisatie in één jaar betekent dus niet automatisch dat er minder activiteit is. Het kan ook betekenen dat betalingen en zichtbare resultaten later vallen door doorlooptijd in de uitvoering.

6 Resultaten per thema en onderliggende doelen

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van het NSP per hoofdthema en per onderliggend doel. Per doel geven we eerst een korte samenvatting van het beeld in 2025. Daarna lichten we de belangrijkste successen en aandachtspunten toe. Met ‘belangrijkste punten’ bedoelen we de kern van wat opvalt: wat goed gaat, waar extra aandacht nodig blijft en welke ontwikkelingen we in 2026 nadrukkelijk blijven volgen.

6.1 Slimme veerkrachtige landbouw (Doel 1, Doel 2 en Doel 3)

- **Inkomenssteun (BISS/CRISS):** de deelname is iets lager dan vorig jaar. Dat past bij het dalende aantal landbouwbedrijven en de schaalvergroting in de sector. Het areaal blijft relatief stabiel.
- **Eco-regeling:** de deelname blijft hoog. Wel is er een verschuiving naar hogere prestaties, met meer deelnemers in de categorie Goud. Tegelijk maakten weersomstandigheden en blauwtong sommige activiteiten lastiger uitvoerbaar.
- **Investeringen:** provinciale openstellingen lopen goed en zijn vaak overvraagd. De eerste betalingen zijn gedaan, maar veel effecten worden pas later zichtbaar door de tijd die nodig is voor uitvoering en afrekening.
- **Risicobeheer:** de brede weersverzekering blijft stabiel in gebruik. De planning in het NSP blijkt voor deze indicator te ambitieus.
- **Groente en fruit:** producentenorganisaties groeien in omzet. Investeringen en de oogstverzekering ontwikkelen zich verder. Voor de telling in komende jaren wordt gewerkt aan verbetering van de onderliggende data.

Doel 1 **Een leefbaar landbouwinkomen en voedselzekerheid**

Korte samenvatting

Dit doel is erop gericht boeren een toereikend inkomen te bieden en zo bij te dragen aan voedselzekerheid en een economisch duurzame landbouw. In 2025 blijft deze steun belangrijk. Er doen iets minder boeren mee aan de inkomenssteun, maar de resultaten blijven over het geheel genomen stabiel.

Successen

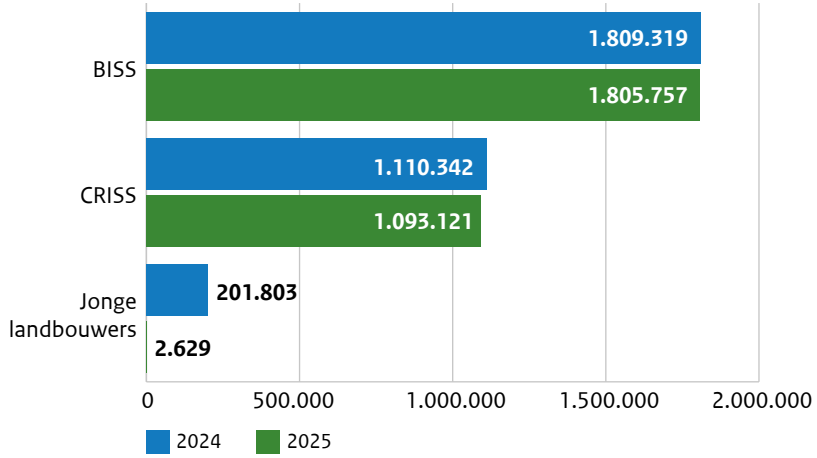
- Het landbouwareaal voor basissteun bleef redelijk stabiel.
- De eco-regeling werd opnieuw breed benut.
- Meer boeren behaalden het niveau Goud.
- Op 99 bedrijven zijn investeringen ondersteund.
- De brede weersverzekering bleef met ongeveer 2.400 deelnemers stabiel in gebruik.

Belangrijkste punten

- Er doen iets minder boeren mee aan inkomenssteun.
- Kleine landbouwers ontvangen gemiddeld nog steeds relatief meer inkomenssteun per hectare, al neemt hun aantal af.
- Het natte voorjaar van 2024 en de uitbraak van blauwtong maakten sommige eco-activiteiten moeilijker uitvoerbaar.

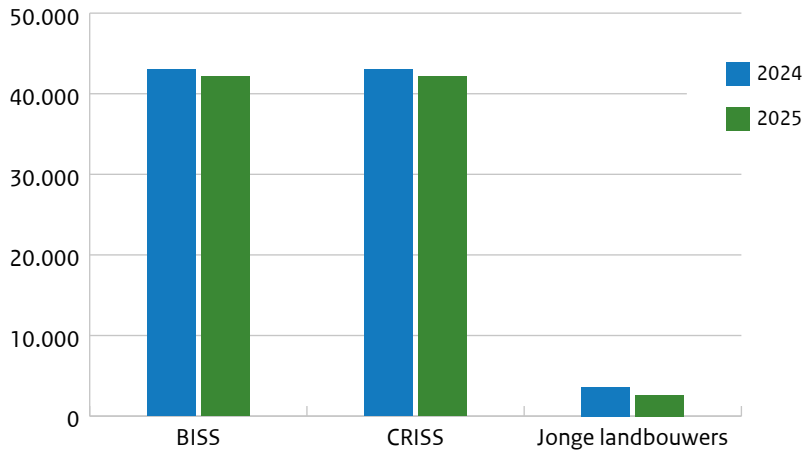
In financieel jaar 2025 zijn de betalingen gedaan voor de directe inkomenssteun uit aanvraagjaar 2024. De deelname aan de basisinkomenssteun (BISS) en de herverdelende inkomenssteun (CRISS) ligt iets lager dan vorig jaar. Dat past bij de bredere ontwikkeling in de landbouw: er zijn minder landbouwers, terwijl bedrijven gemiddeld groter worden. Op zichzelf is die lagere deelname daarom niet zorgelijk. Tegelijk blijft het areaal waarvoor basissteun wordt aangevraagd redelijk stabiel, omdat grond van stoppende landbouwers vaak wordt overgenomen door andere bedrijven. Bij CRISS is wel sprake van een lichte daling van het deelnemende areaal. De aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers wordt, zoals afgesproken in het NSP, stapsgewijs afgebouwd. De deelname ligt daarbij nog altijd iets hoger dan vooraf was voorzien. Intussen worden bij de investeringsregelingen in 2025 de eerste investeringen vastgesteld, waardoor ook de eerste concrete resultaten zichtbaar worden.

Figuur 4 *Oppervlakte (in hectares)*

Figuur 5 *Deelname (aantal landbouwers)*

Ook in 2024 konden agrariërs zich via de Gecombineerde Opgave aanmelden voor de eco-regeling. Daarbij konden zij kiezen uit 25 eco-activiteiten, waaronder drie nieuwe activiteiten: precisiegewasbescherming, precisiebemesting en fertigatie. Ook zijn enkele voorwaarden aangepast, zodat de regeling beter aansluit bij de praktijk en beter bijdraagt aan de doelen.

De deelname aan de eco-regeling bleef hoog, met ongeveer 34.000 deelnemers. Dat zijn er iets minder dan vorig jaar, maar het gebruik blijft breed. Opvallend is dat meer deelnemers het niveau Goud hebben behaald. Tegelijk kwamen ook meer aanvragers niet in aanmerking voor een medaille. Het natte voorjaar van 2024 en de uitbraak van blauwtong speelden daarbij onder andere een rol, omdat sommige activiteiten daardoor moeilijker uitvoerbaar waren. Ook lijken deelnemers gerichter aan te vragen, waardoor er minder ruimte is om tegenvallers in de uitvoering op te vangen.

De resultaten liggen in grote lijnen in lijn met vorig jaar. Er is een positief resultaat op de indicator voor inkomenssteun gekoppeld aan normen en goede praktijken. De indicator voor herverdeling blijft licht achter bij de mijlpaal. Dat hangt samen met het feit dat grotere bedrijven meer dan verwacht deelnemen aan de eco-regeling en daarbij gemiddeld vaker hogere prestaties behalen.

Voor het verdienvermogen van bedrijven is het ook belangrijk dat zij kunnen investeren. Via productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering, groen-blauw en dierenwelzijn en jonge landbouwers zijn in financieel jaar 2025 de eerste betalingen gedaan.

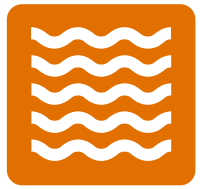
Ook risicobeheer blijft van belang. In aanvraagjaar 2024 maakten 2.407 bedrijven gebruik van de brede weersverzekering, vrijwel evenveel als in het jaar ervoor. Nederland bekijkt samen met de sector en verzekeraars welke aanpassingen vanaf 2028 mogelijk zijn in de verzekering en/of de subsidieregeling.

Binnen de sectorale interventie groente en fruit kunnen leden van producenten-organisaties ook gebruikmaken van de oogstverzekering. In deze rapportage gaat het om declaraties uit aanvraagjaar 2024. Van de 11 producentenorganisaties maakten er 9 gebruik van deze verzekering, met in totaal 411 deelnemende bedrijven. Dat zijn meer organisaties dan vorig jaar en laat zien dat ook dit instrument verder in gebruik komt.

Zoals ook in het APR 2024 is gemeld, blijft de indicator voor risicobeheer achter bij de planning in het NSP. Dat komt vooral doordat de mijlpaal te hoog is vastgesteld in verhouding tot het feitelijke gebruik van de brede weersverzekering. Zonder aanpassing is deze streefwaarde daarom niet haalbaar.

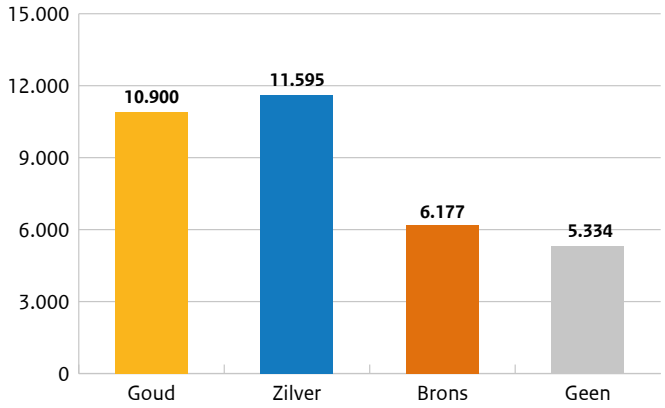

Figuur 6 *Doelgroep medaille aanvragers*

Type bedrijf	geen	Brons	Zilver	Goud
Akkerbouwbedrijf	20,65%	9,27%	24,11%	45,97%
Gemengd dierenbedrijf	18,03%	17,66%	33,92%	30,39%
Gemend gewassenbedrijf	19,61%	9,70%	23,65%	47,04%
Graasdierbedrijf	17,10%	24,03%	41,81%	17,06%
Hokdierbedrijf	22,20%	16,53%	26,59%	34,68%
Overige bedrijfsvorm	23,53%	25,92%	29,04%	21,51%
Tuinbouwbedrijf	25,38%	5,17%	14,33%	55,12%

Figuur 7 *Medailleverdeling eco-regeling*

Doel 2 **Marktgerichtheid en concurrentievermogen**

Korte samenvatting

Dit doel richt zich op het versterken van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven, op korte en lange termijn. Daarbij gaat het onder meer om investeringen in innovatie, technologie en digitalisering. Binnen het NSP gebeurt dat vooral via productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering, groen-blauw en dierenwelzijn, jonge landbouwers en via de sectorale interventie groente en fruit.

Successen

- Veel investeringsregelingen zijn gestart.
- De belangstelling voor de subsidies was groot.
- Voor de verschillende investeringsregelingen samen zijn 1.239 aanvragen toegekend.
- In 2025 zijn de eerste subsidiedossiers (97) binnen de productieve investeringsregelingen definitief vastgesteld.
- In de groente- en fruitsector deden 332 bedrijven investeringen.

Belangrijkste punten

- Er is veel animo voor modernisering en innovatie. Onderwerpen waarop de interventies zich richten zijn onder andere robotisering, eiwittransitie, biobased teelt en hernieuwbare energie.
- In sommige provincies zorgen vergunningen voor vertraging en onzekerheid bij investeringsprojecten.

De investeringsregelingen van de provincies zijn in financieel jaar 2025 goed op gang gekomen. Openstellingen uit het voorgaande jaar hebben in 2025 tot beschikkingen geleid en er zijn ook nieuwe openstellingen geweest. Vrijwel overal was de belangstelling groter dan het beschikbare budget. Waar mogelijk wordt bekeken of budgetten kunnen worden verhoogd om meer projecten te ondersteunen.

Tegelijk zijn er knelpunten in de uitvoering. In enkele provincies hebben landbouwers moeite om de benodigde vergunningen voor investeringen in bijvoorbeeld gebouwen te krijgen. Dat heeft gevolgen voor de voortgang. In één provincie leidde dit ertoe dat geen projecten zijn toegekend. In een andere provincie zijn de verleningen wel verstuurd, maar wordt rekening gehouden met een grote vrijval. Deze provincies willen de regeling in de komende periode opnieuw openstellen, rekening houdend met de huidige situatie.

De regeling voor productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering is in combinatie met de regeling voor jonge landbouwers in 2025 voor het eerst door drie provincies opengesteld.

De investeringen richten zich op uiteenlopende onderwerpen, afhankelijk van de provincie. Voorbeelden zijn robotisering op landbouwbedrijven, projecten rond eiwittransitie, biobased teelt, zilte teelten en investeringen in hernieuwbare energie voor eigen gebruik. Daarbij valt op dat de gemiddelde investering per project hoger ligt dan eerder in het NSP was voorzien. Dat komt doordat investeringen duurder zijn geworden en omdat binnen één project vaak meerdere investeringen worden gecombineerd.

De regelingen voor productieve investeringen groen-blauw en dierenwelzijn en voor jonge landbouwers zijn in het afgelopen jaar door de overige provincies opengesteld. Aan het einde van het rapportagejaar hadden 1.239 aanvragers een verlenings-beschikking ontvangen. Daarnaast waren nog ruim 350 aanvragen in behandeling. Naar verwachting wordt daarvan ongeveer een vijfde alsnog toegewezen. In hetzelfde jaar zijn ook de eerste 97 aanvragen vastgesteld om de gevraagde investeringen te ondersteunen.

Vrijwel al deze investeringen dragen naar verwachting bij aan de indicator voor bedrijfsmodernisering. Tegelijk is in de NSP-planning onvoldoende rekening gehouden met de tijd tussen aanvraag, uitvoering en betaling. Eindbetalingen volgen meestal pas minimaal twee jaar na openstelling en soms nog later als eerst voorschotten zijn betaald. Daardoor lopen de mijlpalen in het NSP voorlopig vooruit op de realisatie.

Ook binnen de sectorale interventie groente en fruit wordt geïnvesteerd in bedrijfsmodernisering. Tot nu toe hebben 332 bedrijven daar 522 investeringen uitgevoerd.

Per saldo laat 2025 zien dat er veel belangstelling is voor modernisering en innovatie. De uitvoering is duidelijk op gang gekomen, maar door vergunningen, doorlooptijden en latere betalingen is nog niet op alle onderdelen zichtbaar wat dit uiteindelijk oplevert. Daardoor is het nu nog te vroeg om vast te stellen of de geplande resultaten voor deze doelstelling volledig worden gehaald.

Doel 3 **Positie van landbouwers in de waardeketen**

Korte samenvatting

Dit doel is erop gericht boeren sterker te laten staan in de keten van productie tot verkoop. In 2025 zien we dat producentenorganisaties in de groente- en fruitsector goed functioneren en groeien in omzet. Ook zijn er nieuwe projecten gestart voor bijenteelt en zijn de eerste stappen gezet bij korte ketens.

Successen

- Alle 11 producentenorganisaties doen mee in de nieuwe regeling.
- In totaal zijn 1.654 leden aangesloten bij deze organisaties.
- De omzet in de groente- en fruitsector is sterk gegroeid.
- Er zijn nieuwe projecten gestart voor bijenteelt.
- Binnen LEADER is een eerste project met een korte keten deels uitbetaald.

Belangrijkste punten

- Producentenorganisaties helpen telers om sterker te staan in de keten.
- De omzetgroei in de sector biedt ook meer ruimte voor subsidie.
- De eerste stappen zijn gezet met bijenteeltprojecten en korte ketens, maar verdere resultaten worden vooral in de komende jaren zichtbaar.

De sectorale interventie voor groente en fruit laat in 2025 zien dat producenten-organisaties een belangrijke rol spelen in het versterken van de positie van landbouwers in de keten. In financieel jaar 2025 zijn er 11 erkende producenten-organisaties met een operationeel programma. Daarmee zijn alle organisaties die actief waren in het oude programma overgegaan naar de nieuwe regeling.

Samen vertegenwoordigen deze producentenorganisaties 1.654 leden. De afgelopen jaren is daarnaast sprake van een sterke omzetgroei in de sector. Sinds 2023 is de concentratie van aanbod in groente en fruit met ruim € 342 miljoen toegenomen.

Ook binnen de sectorale interventies voor bijenteelt is voortgang geboekt. De eerste openstelling in 2023 leidde tot zeven projecten bij drie kennisinstellingen. Begin 2025 sloot de tweede openstelling. Daarbij zijn opnieuw zeven projecten goedgekeurd, uit elf aanvragen. Deze openstelling was sterker gericht op de praktijk. De meeste projecten richten zich op bijengezondheid en kennisoverdracht. Voor deze openstelling zijn nog geen deelbetalingen gedaan. Zoals in het NSP is voorzien, leidt deze interventie niet direct tot realisatie op resultaatindicatoren.

Binnen LEADER is daarnaast ook aandacht voor korte ketens. Tot nu toe is één project met een korte keten samenwerking deels uitbetaald. Naar verwachting neemt dit in de komende jaren verder toe.

De gerapporteerde waarde voor de indicator voor een betere organisatie van de voorzieningsketen valt in dit APR lager uit dan in het APR 2024. Dat heeft een administratief-technische oorzaak. Voor een deel van de deelnemende leden ontbreken nog correcte leden- of bedrijfs-ID's, waardoor ontdubbeling nog niet volledig mogelijk was. Voor het volgende APR wordt dit hersteld en worden de cijfers voor financieel jaar 2026 gecorrigeerd.

6.2 Milieu, biodiversiteit en klimaat (Doel 4, Doel 5 en Doel 6)

- **Klimaat en natuurlijke hulpbronnen:** de eco-regeling en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) leveren de grootste bijdrage, maar enkele eco-activiteiten namen af, onder meer door weersomstandigheden en aangepaste eisen.
- **Gebiedsgerichte aanpak:** samenwerking en projecten voor veenweide en Natura 2000 zijn grotendeels gestart met voorschotten. Resultaten worden vooral zichtbaar na deelbetalingen en eindbetalingen.
- **Investeringen:** openstellingen voor groen-blauw, dierenwelzijn en niet-productieve investeringen lopen, maar betalingen komen gefaseerd op gang. Daardoor blijven investeringsindicatoren voorlopig nog achter bij de mijlpalen.
- **Biodiversiteit:** er is een lichte groei in het beheer van landschapselementen en in de inzet via ANLb. Voor sommige indicatoren zijn of worden streefwaarden aangepast na Europese review.

Doel 4 **Klimaatverandering en duurzame energie**

Korte samenvatting

Dit doel is erop gericht boeren te helpen om broeikasgasuitstoot te verminderen, koolstof vast te leggen en meer duurzame energie te gebruiken. In 2025 zien we dat veel activiteiten doorgaan en dat verschillende regelingen in uitvoering zijn.
Ook binnen de veenweideaanpak is in 2025 verder gewerkt aan de eerste maatregelen, onder meer voor grondwaterpeilverhoging.

Successen

- De eco-regeling liep opnieuw goed.
- Op 32 bedrijven zijn klimaatgerelateerde investeringen gerealiseerd.
- Binnen de groente- en fruitsector deden veel bedrijven klimaatinvesteringen.
- Er is geïnvesteerd in duurzame energie en accu's.
- Beheerpakketten voor koolstofvastlegging lopen door.

Belangrijkste punten

- De deelname aan sommige eco-activiteiten, zoals weidegang en langjarig grasland, is afgenomen.
- Het natte voorjaar van 2024 heeft daar waarschijnlijk invloed op gehad.
- Veel klimaatgerichte projecten zijn gestart, vooral binnen de investeringsregelingen, beheerpakketten voor koolstofvastlegging en de gebiedsgerichte aanpak in veenweidegebieden.
- Daardoor blijven sommige indicatoren en mijlpalen voorlopig nog achter.

De landelijke aanpak bestaat vooral uit de eco-regeling en de bijbehorende voorwaarden. De deelname aan de eco-regeling bleef ook in beheerjaar 2024 hoog. Wel is bij een aantal activiteiten sprake van een duidelijke daling ten opzichte van beheerjaar 2023. Dat geldt onder meer voor beide vormen van weidegang, rustgewassen en langjarig grasland. Het natte voorjaar van 2024 lijkt daarbij een belangrijke rol te hebben gespeeld. Ook de invoering van een certificaat voor verlengde weidegang kan invloed hebben gehad op de deelname. Voor langjarig grasland speelt daarnaast mogelijk mee dat agrariërs terughoudender zijn geworden door de afbouw van derogatie en de gevolgen voor blijvend grasland.

Binnen de eco-regeling blijven houtige landschapselementen ongeveer op hetzelfde niveau als in beheerjaar 2023 . Tegelijk is zichtbaar dat de regeling niet alleen breed wordt gebruikt, maar ook steeds sterker samenhangt met andere klimaat- en duurzaamheidsdoelen.

De gebiedsgerichte aanpak bestaat uit verschillende interventies. Binnen het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) is in beheerjaar 2024 gewerkt met zwaardere beheerpakketten en is een lichte groei in hectares gerealiseerd. Ook zijn in sommige gebieden klimaatmaatregelen gekoppeld aan bestaande gebiedsprocessen. De beheerpakketten voor koolstofvastlegging lopen door. Het aantal netto uitbetaalde hectares ANLb bedraagt 110.000 hectare.

Ook via investeringsregelingen wordt bijgedragen aan deze doelstelling. In financieel jaar 2025 zijn met 97 vastgestelde projecten op 32 bedrijven klimaat gerelateerde investeringen gerealiseerd. Daarnaast heeft één provincie een openstelling gedaan die specifiek gericht was op agroforestry en daarmee direct bijdraagt aan bebost land.

Voor niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven en niet-landbouwbedrijven zijn in het afgelopen jaar openstellingen beoordeeld en verleend. Voor deze interventies zijn in financieel jaar 2025 nog geen betalingen gedaan die bijdragen aan deze doelstelling. Dat betekent dat de effecten in het APR nog niet zichtbaar zijn, terwijl de uitvoering wel loopt.

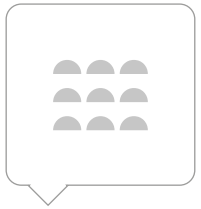
Binnen de regeling Samenwerking veenweide en Natura 2000 zijn de verleende projecten voor veenweide-investeringen in hun eerste uitvoeringsjaar afgerond. Er zijn nog geen betalingen gedaan, anders dan voorschotten. De regeling wordt in het voorjaar van 2026 opnieuw opengesteld. Voor het onderdeel veenweide blijven de maatregelen gericht op het terugdringen van broeikasgassen gelijk. De laatste subcategorie, gericht op watersystemen in veenweidegebieden, kende beperkte belangstelling. Daarom wordt dit onderdeel naar verwachting niet opnieuw opengesteld.

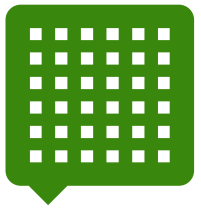
Voor de regeling Samenwerking integrale gebiedsontwikkeling zijn nog geen betalingen gedaan. Daardoor zijn in het APR nog geen resultaten zichtbaar. Voor deze meerjarige gebiedsgerichte regelingen geldt dat betalingen pas volgen na verdere uitvoering en verantwoording van projecten; daardoor zijn in 2025 nog vooral voorschotten verstrekt en zijn reguliere betalingen nog beperkt of uitgebleven. Binnen LEADER zijn wel al 11 milieu- of klimaatgerelateerde investeringen gedaan, doen 3 landbouwbedrijven een klimaatgerelateerde investering en zijn 4 projecten gericht op hernieuwbare energie.

Ook binnen de sectorale interventie groente en fruit wordt bijgedragen aan deze doelstelling. In totaal hebben 149 bedrijven daar een klimaatinvestering gedaan. Daarnaast zijn in financieel jaar 2025 nog declaraties verwerkt voor investeringen in hernieuwbare energie die vóór 1 januari 2025 subsidiabel waren. Dat heeft geleid tot 100 MW realisatie. Ook is zichtbaar dat bedrijven vaker investeren in accu's met behulp van subsidie.

Per saldo laat 2025 zien dat veel klimaatgerichte activiteiten en investeringen in uitvoering zijn. Tegelijk moeten de investeringsindicatoren nog echt op gang komen, omdat betalingen vaak later volgen. Daardoor blijven sommige indicatoren, net als vorig jaar, nog achter bij de mijlpalen, terwijl in de praktijk al wel veel gebeurt.

Doel 5 **Water, bodem en lucht (minder chemische afhankelijkheid)**

Korte samenvatting

Dit doel is gericht op een duurzamer gebruik van water, bodem en lucht, met minder afhankelijkheid van chemische middelen. In 2025 zien we dat nieuwe duurzame maatregelen goed worden benut. Tegelijk zijn nog niet alle effecten zichtbaar, omdat investeringen en gebiedsprocessen tijd nodig hebben.

Successen

- Nieuwe eco-activiteiten, zoals precisiebemesting en precisiegewasbescherming, worden goed gebruikt.
- Vezelgewassen worden vaker aangevraagd.
- De eerste investeringen voor verbetering van natuurlijke hulpbronnen zijn gerealiseerd.
- In gebieden wordt meer gewerkt aan waterkwaliteit en duurzamer beheer.

Belangrijkste punten

- Minder deelname aan enkele oudere eco-activiteiten drukt de resultaten op sommige indicatoren.
- Nog niet alle projecten hebben betalingen ontvangen. Het gaat vooral om eco-activiteiten en investeringen voor water, bodem en lucht, zoals rustgewassen, bufferstroken, strokenteelt, biologische productie, minder gebruik van chemische middelen, precisielandbouw en gebiedsgerichte samenwerking voor waterkwaliteit.
- Daardoor zijn nog niet alle effecten zichtbaar in het APR.
- Sommige doelen liggen op koers, terwijl andere achterblijven op de planning.

De eco-regeling speelt een belangrijke rol binnen deze doelstelling. Boeren worden hiermee gestimuleerd om duurzamer om te gaan met water, bodem en teelt.
De lagere deelname aan rustgewassen, langjarig grasland en beide vormen van weidegang heeft ook bij deze doelstelling effect op een aantal resultaatindicatoren.

Daar staat tegenover dat nieuwe eco-activiteiten, zoals precisiegewasbescherming, precisiebemesting en fertigatie, goed zijn benut en daarmee een deel van de terugloop opvangen. Ook de eco-activiteit vezelgewas wordt vaker aangevraagd, mede door grotere bekendheid en een groeiende markt, onder andere door de nationale aanpak biobased bouwen.

Figuur 8 *Oppervlakten in hectares Eco-regeling*

	457.132 Rustgewas	83.190 Stikstofbindend gewas	220 Voedselbos	12.851 Verlengde teelt	1.849.637 Langjarig grasland	17.780 Vezelgewas
480.095 Grasland met kruiden	134 Natte teelt	97.759 Vroeg ras rooigewas (uiterlijk 31 augustus)	55.513 Vroeg ras rooigewas (uiterlijk 31 oktober)	216.267 Grasklaver	1.502 Stroken teelt	545.209 Groenbedekking
285.300 Onderzaai vanggewas	779.663 Weidegang: min. 1.500 uur beweiding	121.515 Weidegang: min. 2.500 uur beweiding	46.312 Biologische bestrijding	156.776 Precisiegewas-bescherming	144.437 Precisiebemesting	15.487 Fertigatie
1.157 Tagetes als aaltjesbestrijding	2.653 Heg, haag of struweel	32.562 Overige houtige elementen	35.588 Groene baak	12.887 Bufferstrook langs bouwland met kruiden	1.071 Bufferstrook langs grasland met kruiden	85.103 Biologisch bedrijf (Skal)

LEGENDA

- Hoofdteelt
- Bodemgewas
- Teelt maatregelen
- Vee maatregelen
- Niet-productief landbouwgrond
- Duurzaam bedrijf

Ook binnen het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) wordt gewerkt aan deze doelstelling. In beheerjaar 2024 is via beheerpakketten ingezet op verbetering van de waterkwaliteit, bijvoorbeeld door beheer van waterkanten. Daarnaast wordt in gebieden met zwaarder beheer gewerkt met extensievere beheerstrategieën. Bij een groeiend deel van deze pakketten zijn chemische middelen en kunstmest of drijfmest niet toegestaan.

Via de investeringsregelingen voor groen-blauw en dierenwelzijn en voor jonge landbouwers wordt ook bijgedragen aan verduurzaming van de landbouwpraktijk. In financieel jaar 2025 zijn de eerste projecten vastgesteld. Met de 97 vastgestelde projecten zijn op 70 bedrijven investeringen gedaan die bijdragen aan een beter beheer van natuurlijke hulpbronnen.

Ook de regeling voor niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven draagt hieraan bij. Deze richt zich op investeringen die de milieukwaliteit verbeteren, bijvoorbeeld via landschapsmaatregelen of drainagetechnieken op het boerenerf. In financieel jaar 2025 stonden in totaal bij meerdere provincies openstellingen open en zijn 78 projecten goedgekeurd. De eerste drie projecten zijn vastgesteld, waarvan er één direct bijdraagt aan de indicator voor investeringen in natuurlijke hulpbronnen. Inmiddels is het door een wijziging in het NSP ook mogelijk geworden dat collectieven en organisaties voor landschapsbeheer een aanvraag indienen. Dat moet in de komende jaren leidt tot meer aanvragen met een groter bereik.

Voor de regeling niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven zijn in financieel jaar 2025 nog geen betalingen gedaan, behalve voorschotten. Daardoor is er in het APR nog geen realisatie zichtbaar. Wel hebben alle provincies deze regeling inmiddels minimaal één keer opengesteld. Aan het einde van financieel jaar 2025 waren 40 aanvragen verleend en 27 aanvragen nog in behandeling.

Daarnaast wordt gewerkt aan een gebiedsgerichte aanpak voor bodem- en wateropgaven. De regeling Samenwerking integrale gebiedsontwikkeling is door acht provincies opengesteld. De belangstelling verschilt per provincie. Tot nu toe zijn 28 aanvragen ingediend, maar nog geen verleningen afgegeven en vanzelfsprekend, ook nog geen betalingen gedaan.Daardoor is er nog geen bijdrage zichtbaar in de resultaatindicatoren. De eerste resultaten worden vanaf financieel jaar 2027 verwacht. Ook voor Samenwerking veenweide en Natura 2000 zijn in financieel jaar 2025 nog geen betalingen gedaan.

Het beeld bij de indicatoren is gemengd. De indicatoren voor onder meer water, bodem en lucht ontwikkelen zich overwegend positief, ondanks het natte voorjaar van 2024. Voor een deel van de indicatoren geldt dat de streefwaarden nog moeten worden aangepast, omdat de eco-regeling daar pas later aan is gekoppeld. Het biologisch landbouwareaal groeit licht, maar blijft achter bij de mijlpaal in het NSP.

Voor de investeringsindicatoren is in de NSP-planning onvoldoende rekening gehouden met de tijd tussen aanvraag en betaling. Betalingen volgen meestal pas minimaal twee jaar na openstelling en soms nog later als eerst voorschotten zijn uitgekeerd. Daardoor lopen de mijlpalen voorlopig vooruit op de realisatie, terwijl de uitvoering in de praktijk al wel loopt.

Doel 6 **Biodiversiteit, habitats en landschappen**

Korte samenvatting

Dit doel is gericht op het stoppen en terugdringen van biodiversiteitsverlies en op het behouden en versterken van habitats en landschappen. In 2025 zien we dat vooral de eco-regeling en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) hieraan bijdragen. Ook nam de deelname aan de regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen toe.

Successen

- De eco-regeling levert een brede bijdrage aan biodiversiteit.
- Het beheer van landschapselementen is toegenomen.
- Het ANLb draagt bij aan weidevogels en natuurherstel.
- Meer bedrijven nemen deel aan de regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen.
- De eerste investeringen voor biodiversiteit zijn gerealiseerd.

Belangrijkste punten

- Het natte voorjaar van 2024 en de uitbraak van blauwtong hadden waarschijnlijk invloed op sommige uitkomsten.
- Sommige resultaten ontwikkelen zich goed, terwijl andere nog achterblijven.
- In het beheer wordt steeds vaker gekozen voor zwaardere pakketten, zoals later maaien, kruidenrijk grasland en minder gebruik van kunstmest en drijfmest.
- Ook beheer van landschapselementen in overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden krijgt meer aandacht.

Binnen het NSP wordt op verschillende manieren gewerkt aan het behoud en herstel van biodiversiteit. De eco-regeling levert hier een belangrijke bijdrage aan, onder meer via het aantal hectares dat met biodiversiteitsmaatregelen wordt beheerd. Ondanks het natte voorjaar van 2024 en de uitbraak van blauwtong is een lichte groei zichtbaar in het beheer van landschapselementen, bijvoorbeeld via groene braak, kruidenrijke bufferstroken en houtige landschapselementen.

Ook het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) is belangrijk voor deze doelstelling. Provinciale natuurbeheerplannen en de collectieven spelen daarbij een centrale rol. Binnen het ANLb wordt sinds beheerjaar 2023 uitvoering gegeven aan het Aanvalsplan Grutto, met als doel herstel van de weidevogelpopulatie. Daarnaast zetten provincies in op zwaarder beheer, zoals later maaien, kruidenrijk grasland en het uitsluiten van kunstmest en drijfmest. In andere gebieden ligt de nadruk juist op groenblauwe dooradering, bijvoorbeeld via beheer van landschapselementen rond Natura 2000-gebieden. In financieel jaar 2025 is op deze manier 1.100 hectare aan landschapselementen beheerd, boven op de bijdrage van de eco-regeling.

De regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen laat in 2025 een positieve ontwikkeling zien. In aanvraagjaar 2024 vroegen 917 bedrijven deze regeling aan, vrijwel gelijk aan het jaar ervoor. Omdat minder aanvragen zijn afgewezen, is het aantal uiteindelijke deelnemers gestegen van 500 naar 586. In totaal is subsidie uitbetaald voor 12.364 grootvee-eenheden. Tegelijk blijft het aandeel afwijzingen relatief hoog. Uit een evaluatie bleek dat de regeling nog niet overal goed bekend was en dat de ondergrens voor deelname voor sommige aanvragers lastig haalbaar was. Deze voorwaarde is aangepast en sinds 1 januari 2025 van kracht. De eerste signalen laten zien dat dit leidt tot meer aanvragen.

Ook via investeringsregelingen wordt bijgedragen aan biodiversiteit. Met productieve investeringen voor groen-blauw en dierenwelzijn en voor jonge landbouwers zijn in financieel jaar 2025 op 54 bedrijven investeringen gedaan die bijdragen aan biodiversiteit. Ook de eerste vaststellingen binnen niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven zijn afgerond. Deze dragen allemaal bij aan de indicator voor biodiversiteitsinvesteringen.

Voor niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven zijn tot en met financieel jaar 2025 nog geen betalingen gedaan, behalve voorschotten. Daardoor is er nog geen zichtbare bijdrage in de indicatoren. Hetzelfde geldt voor de regelingen Samenwerking integrale gebiedsontwikkeling en Samenwerking veenweide en Natura 2000: daar zijn in financieel jaar 2025 nog geen deelbetalingen gedaan.

Binnen LEADER zijn wel de eerste resultaten zichtbaar. Daar hebben twee agrarische bedrijven een investering gedaan die bijdraagt aan biodiversiteit en vonden in totaal elf milieu- en klimaatinvesteringen plaats.

Het beeld bij de indicatoren is gemengd. De goede deelname aan de eco-regeling zorgt voor een gunstige ontwikkeling op een aantal biodiversiteitsindicatoren. Tegelijk werken lagere deelnames aan sommige eco-activiteiten door in andere indicatoren. Ook zijn sommige streefwaarden inmiddels aangepast, zodat ze beter aansluiten op de praktijk. Voor de investeringsindicatoren geldt bovendien dat in de NSP-planning onvoldoende rekening is gehouden met de tijd tussen aanvraag en betaling.

6.3 Brede plattelandsontwikkeling (Doel 7, Doel 8 en Doel 9) en kennis & innovatie (Doel 10)

- **Jonge landbouwers:** de vestigingssteun is breed gebruikt. Voorwaarden zijn aangescherpt en verduidelijkt om onnodige afwijzingen te beperken. De samenwerking rond generatievernieuwing is gestart; resultaten worden vooral in de komende jaren zichtbaar.
- **LEADER:** alle gebieden zijn gestart en de eerste projecten ontvangen deelbetalingen. Daarbij is veel aandacht voor leren, uitwisseling en het zichtbaar maken van de toegevoegde waarde in de regio.
- **Dierenwelzijn:** de weidegangactiviteiten binnen de eco-regeling leveren een belangrijke bijdrage. Daarnaast lopen investerings- en innovatieprojecten, waarvan de resultaten later zichtbaar worden.
- **Kennis en innovatie:** EIP en vouchers zijn populair. Door doorlooptijd en het gebruik van voorschotten blijven sommige indicatoren nog achter, maar ten opzichte van 2024 is wel een duidelijke inhaalslag zichtbaar.

Doel 7 **Jonge landbouwers en leefbaarheid van het platteland**

Korte samenvatting

Dit doel is gericht op het aantrekken en behouden van jonge landbouwers en op duurzame ontwikkeling van het platteland. In 2025 is veel gebruikgemaakt van de vestigingssteun voor jonge landbouwers. Ook zijn de voorwaarden aangepast, waardoor minder aanvragen werden afgewezen.

Successen

- Veel jonge landbouwers kregen vestigingssteun, waarbij het budget is aangevuld.
- In totaal zijn 957 aanvragen uitbetaald.
- Door aangepaste voorwaarden zijn sluit de regeling beter aan op de praktijk waardoor minder aanvragen zijn afgewezen.
- De eerste projecten voor generatievernieuwing zijn goedgekeurd.
- LEADER-projecten dragen ook bij aan nieuwe banen op het platteland.

Belangrijkste punten

- Jonge landbouwers lopen vooral aan tegen hoge overnamekosten en onzekerheid over de toekomst.
- De vestigingssteun biedt daarbij duidelijke ondersteuning.
- Projecten voor generatievernieuwing zijn gestart, maar resultaten worden vooral later zichtbaar.
- In 2026 volgt een nieuwe openstelling.

Jonge landbouwers hebben vaak te maken met hoge kosten bij bedrijfsovername of bedrijfsstart en met onzekerheid over hun toekomstperspectief. Het NSP zet daarom in op ondersteuning bij bedrijfsovername, investeringen in verduurzaming en samenwerking rond generatievernieuwing. Daarbij spelen vooral de vestigingssteun voor jonge landbouwers en de regeling Samenwerking voor generatievernieuwing een belangrijke rol. Ook de aanvullende inkomenssteun en de investeringsregeling voor jonge landbouwers dragen aan deze doelstelling bij.

Voor de vestigingssteun voor jonge landbouwers zijn in financieel jaar 2025 betalingen gedaan voor de openstellingen van 2024 en 2025. In 2024 werd de regeling voor het eerst opengesteld. Waar in het APR 2024 nog 27 aanvragen waren uitbetaald, zijn in financieel jaar 2025 ook de resterende goedgekeurde aanvragen uit die openstelling betaald. Dat ging om 513 aanvragen.

Uit de evaluatie van de eerste openstelling bleek dat veel afwijzingen te maken hadden met de voorwaarden van de regeling. Zo konden nieuwe bedrijven niet altijd al voldoen aan de vereiste standaardverdiencapaciteit. Ook was de voorwaarde dat een jonge landbouwer meer dan 50 procent van het bedrijf moest bezitten in de praktijk vaak lastig haalbaar. Deze voorwaarde is daarom via een NSP-wijziging aangepast.

De regeling is daarna opnieuw opengesteld met de aangepaste voorwaarden. Die openstelling leverde 777 aanvragen op, waarvan 528 zijn goedgekeurd. Door de aanpassing zijn minder aanvragen afgewezen. Van deze goedgekeurde aanvragen hebben er in financieel jaar 2025 al 444 tot betaling geleid. Daarmee komt het totaal aantal uitbetaalde aanvragen in APR 2025 uit op 957. In 2026 volgt een nieuwe openstelling.

In maart 2025 is ook de regeling Samenwerking voor generatievernieuwing voor het eerst opengesteld. Van de zeven ingediende aanvragen zijn vier projecten goedgekeurd. Deze projecten richten zich bijvoorbeeld op mentorschap en het delen van ervaringen over bedrijfsovername. De eerste deelbetalingen worden naar verwachting in financieel jaar 2027 zichtbaar. In 2026 volgt een nieuwe openstelling, waarbij ook zij-instromers in de landbouw in aanmerking kunnen komen.

Ook LEADER kan bijdragen aan deze doelstelling. Van de projecten met een deelbetaling in financieel jaar 2025 zorgen de eerste projecten naar verwachting voor 39 nieuwe banen op het platteland.

Voor twee indicatoren die bij deze doelstelling horen worden de streefwaarden en mijlpalen voor de rest van de programmaperiode in een volgende NSP-wijziging aangepast. Daarbij wordt ook de bijdrage van jonge landbouwers onder de aanvullende inkomenssteun meegenomen. Op verzoek van de Europese Commissie is deze bijdrage in het APR 2025 al wel meegeteld.

Doel 8 **Ontwikkeling in plattelandsgebieden (LEADER)**

Korte samenvatting

Dit doel is gericht op beter inspelen op maatschappelijke verwachtingen rond voedsel, gezondheid en dierenwelzijn. In 2025 levert vooral de eco-regeling een belangrijke bijdrage aan dierenwelzijn. Andere projecten en investeringen zijn gestart, maar de resultaten daarvan zijn nog beperkt zichtbaar.

Successen

- Alle 31 LEADER-gebieden zijn gestart.
- In totaal zijn 222 projecten goedgekeurd.
- De eerste projecten ontvingen een betaling.
- 14 projecten zijn afgerond.
- Er was veel aandacht voor uitwisseling, samenwerking en training

Belangrijkste punten

- LEADER draait nu volop in alle gebieden.
- Een groot deel van het budget is al ingezet.
- De eerste effecten worden zichtbaar.
- Samenwerking en kennisuitwisseling tussen gebieden krijgen veel aandacht.

In 2025 zijn ook de laatste LEADER-gebieden gestart. Daarmee zijn alle 31 lokale actiegroepen nu actief bezig met de uitvoering van hun lokale ontwikkelingsstrategie. Waar in financieel jaar 2024 nog vooral sprake was van voorschotten voor beheerkosten, waren er in financieel jaar 2025 ook de eerste deelbetalingen en vaststellingen.

In totaal zijn inmiddels 222 projectaanvragen goedgekeurd. Samen vertegenwoordigen zij 42 procent van het beschikbare budget. Daarnaast is nog voor ongeveer 10 procent aan aanvragen in behandeling. Deze projecten zijn al wel goedgekeurd door de lokale actiegroepen, maar nog niet formeel beschikt. In financieel jaar 2025 zijn 14 projecten afgerond en hebben 12 projecten een deelbetaling ontvangen.

In het netwerk is veel aandacht besteed aan samenwerking en uitwisseling tussen gebieden. Zo vond in mei 2025 een bijeenkomst plaats tussen Vlaamse en Nederlandse lokale actiegroepen en nationale netwerken. Dat heeft geleid tot nieuwe contacten, enkele uitwisselingen en een mogelijk samenwerkingsproject. Tegelijk blijft er behoefte aan ondersteuning bij het vinden van partners en het opzetten van gezamenlijke projecten.

Ook is opnieuw een landelijke LEADER-dag georganiseerd. Daarnaast zijn webinars aangeboden voor verschillende doelgroepen, zoals leden van lokale actiegroepen,

managers, provinciale contactpersonen en penvoerders. Verder is gewerkt aan een aanpak om de toegevoegde waarde van LEADER beter zichtbaar te maken en is de tussentijdse evaluatie voorbereid.

De eerste resultaten zijn ook zichtbaar in de indicatoren. Nu alle lokale ontwikkelingsstrategieën zijn goedgekeurd, is de dekking van LEADER volledig in beeld. Doordat in 2025 ook de eerste projecten betalingen hebben ontvangen, wordt nu ook de eerste realisatie zichtbaar op de indicator voor de aansluiting van het platteland.
Daarmee ligt de uitvoering op schema ten opzichte van de NSP-mijlpaal. Voor enkele andere indicatoren is in 2025 nog geen realisatie gemeld, maar daarvoor was in dit jaar ook nog geen mijlpaal afgesproken.

Doel 9 **Maatschappelijke verwachtingen: voedsel, gezondheid en dierenwelzijn**

Korte samenvatting

Dit doel is gericht op beter inspelen op maatschappelijke verwachtingen rond voedsel, gezondheid en dierenwelzijn. In 2025 levert vooral de eco-regeling een belangrijke bijdrage aan dierenwelzijn. Andere projecten en investeringen zijn gestart, maar de resultaten daarvan zijn nog beperkt zichtbaar.

Successen

- Weidegang binnen de eco-regeling levert een belangrijke bijdrage aan dierenwelzijn.
- Het resultaat ligt nog steeds ruim boven de verwachting.
- Er is een nieuw project gestart voor dierenwelzijn bij varkens.
- Er wordt gewerkt aan een landelijke regeling voor dierenwelzijn.

Belangrijkste punten

- De deelname aan weidegang is lager dan eerder, maar het resultaat blijft sterk.

- Investeringen in dierenwelzijn zijn in voorbereiding.
- Veel projecten zitten nog in de startfase.
- Meer zichtbare resultaten worden vooral in latere jaren verwacht.

Binnen deze doelstelling levert vooral de eco-regeling een bijdrage aan dierenwelzijn. Dat gebeurt met name via de twee activiteiten voor weidegang: minimaal 1.500 uur en minimaal 2.500 uur. Hoewel de deelname aan deze activiteiten lager uitvalt dan eerder, blijft de bijdrage aan dierenwelzijn groot. In totaal gaat het nog steeds om ongeveer 170.000 hectare. Daarmee ligt de realisatie ook in 2025 ruim boven de verwachting in het NSP.

Ook via investeringsregelingen wordt gewerkt aan verbetering van dierenwelzijn en diergezondheid. De regelingen voor productieve investeringen groen-blauw en dierenwelzijn en voor jonge landbouwers bieden hiervoor mogelijkheden, bijvoorbeeld voor verbeteringen in huisvesting en diermanagement. Daarnaast wordt gewerkt aan een landelijke regeling die hier specifiek op is gericht. Daarbij wordt waarschijnlijk niet alleen gebruikgemaakt van Europese middelen, maar ook van aanvullende nationale middelen. De eerste zichtbare resultaten worden naar verwachting niet vóór financieel jaar 2027 bereikt.

Binnen de provinciale openstellingen is op dit moment nog geen realisatie zichtbaar. Dat hangt samen met de tijd die nodig is tussen openstelling, uitvoering en betaling.

Ook binnen de regeling Samenwerking voor EIP is aandacht voor dierenwelzijn. Voor de pilot gericht op het verminderen van het couperen van varkensstaarten heeft begin 2025 een tweede openstelling plaatsgevonden. Dat heeft geleid tot één nieuw goedgekeurd project. Het resterende budget wordt ingezet voor een nieuwe openstelling voor ketenpartijen in de veehouderij. Voor deze projecten zijn tot nu toe alleen voorschotten betaald. Daardoor maken de resultaten nog geen deel uit van dit APR. De eerste zichtbare resultaten worden in financieel jaar 2026 verwacht.

Ondanks de lagere deelname aan weidegang ligt de realisatie op de indicator voor dierenwelzijn ook in financieel jaar 2025 nog ruim boven de geplande mijlpaal in het NSP.

Doel 10 **Kennis, innovatie en digitalisering (AKIS)**

Korte samenvatting

Dit doel is gericht op het moderniseren van de landbouw en het platteland door kennis, innovatie en digitalisering te stimuleren. In 2025 is daar veel belangstelling voor. Veel projecten zijn gestart, maar resultaten zijn nog niet altijd zichtbaar, omdat betalingen vaak later volgen.

Successen

- Er zijn veel innovatieve projecten goedgekeurd.
- De belangstelling voor subsidies en vouchers is groot.
- In totaal zijn 6.156 vouchers toegekend.
- Daarvan zijn er 4.005 uitbetaald.
- Veel mensen nemen deel aan kennisuitwisseling en advies.

Belangrijkste punten

- Er is veel vraag naar kennis en innovatie.
- Projecten voor digitalisering en robotisering nemen toe.
- Veel projecten hebben nog alleen voorschotten ontvangen.
- Daardoor blijven sommige resultaten nog achter.
- Ten opzichte van 2024 is wel duidelijk vooruitgang zichtbaar.

Om innovatie in de landbouwsector te ondersteunen, zet het NSP in op verschillende interventies voor kennisontwikkeling, kennisdeling en vernieuwing. Sinds 2023 zijn hiervoor meerdere regelingen opengesteld. Een belangrijk instrument is de regeling voor EIP-operationele groepen. Deze kent zowel landelijke als provinciale openstellingen. In totaal zijn inmiddels 78 projecten goedgekeurd. Voor veel van deze projecten zijn nog vooral voorschotten verstrekt, waardoor de resultaten nog maar beperkt zichtbaar zijn in het APR.

Binnen de landelijke openstellingen zijn in financieel jaar 2025 twee nieuwe rondes geweest voor EIP Algemeen. Daarop kwamen in totaal 197 aanvragen binnen. Voor een deel van deze aanvragen wordt bekeken of aanvullende nationale financiering beschikbaar kan komen. In totaal zijn vanuit de landelijke openstellingen 76 projecten toegewezen. Twaalf daarvan hebben in financieel jaar 2025 al een deelbetaling ontvangen. Daarmee profiteren naar verwachting ruim 2.800 personen. Eind 2025 volgde daarnaast nog een openstelling die specifiek gericht was op digitalisering en robotisering.

Ook provinciaal is de belangstelling groot. Vijf provincies hadden in financieel jaar 2025 een openstelling, goed voor in totaal 77 aanvragen. Ook daar is het beeld dat de vraag groter is dan het beschikbare budget. Daarnaast hebben nog vier provincies een openstelling lopen.

De voucherregeling voor kennisverspreiding en informatie blijft eveneens populair. Jaarlijks worden vouchers opengesteld voor bedrijfsadvies en bedrijfsplannen. De belangstelling was ook in 2025 groot en het subsidieplafond werd snel bereikt. De openstelling voor opleidings- en cursusvouchers uit 2024 is inmiddels gesloten. Omdat uit evaluatie bleek dat de belangstelling daarvoor achterbleef, is dit type voucher niet opnieuw opengesteld. Daardoor ligt het aandeel duurdere vouchers hoger dan eerder voorzien en kunnen met hetzelfde budget minder vouchers worden verstrekt.

Aan het einde van financieel jaar 2025 waren in totaal 6.156 vouchers toegekend, waarvan er 4.005 waren uitbetaald. Daarmee profiteren in totaal 6.939 personen van deze regeling. Een deel van de toegekende vouchers kan later nog vervallen wanneer aanvragers er uiteindelijk geen gebruik van maken. Eind financieel jaar 2025 stonden nog 543 vouchers open.

Ook de kennisprojecten laten een groei zien. Deze bestaan uit landelijke en provinciale openstellingen. Voor de landelijke openstellingen zijn in financieel jaar 2025 twee rondes georganiseerd voor demonstratiebedrijven en praktijkleer-netwerken. De eerste openstellingen hebben geleid tot 24 verleende projecten, waarvan 10 kennisprojecten. Veel daarvan richten zich op weerbare en veerkrachtige teeltsystemen. Een latere ronde leverde nog eens 32 aanvragen op, die aan het einde van het financieel jaar nog in behandeling waren.

Provinciaal zijn acht provincies in financieel jaar 2025 opengegaan voor kennis-projecten. Dat heeft tot nu toe 21 aanvragen opgeleverd. Omdat nog niet alle openstellingen waren gesloten, zal dit aantal naar verwachting nog verder oplopen. De eerste zeven projecten hebben in financieel jaar 2025 een deelbetaling ontvangen. Daarmee profiteren naar verwachting 2.299 personen van kennisdeling. In financieel jaar 2026 volgen nieuwe openstellingen.

Ook binnen andere interventies vindt kennisuitwisseling plaats. In de sectorale interventie groente en fruit namen in financieel jaar 2025 1.258 mensen deel aan kennisuitwisseling, bijvoorbeeld via teeltadvisering. Binnen de samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling en de regeling voor veenweide en Natura 2000 is kennisdeling eveneens onderdeel van de aanpak, maar omdat daar nog geen betalingen hebben plaatsgevonden, zijn de resultaten nog niet zichtbaar in het APR.

Per saldo laat 2025 zien dat kennis, innovatie en digitalisering steeds steviger vorm krijgen in de uitvoering van het NSP. Tegelijk blijven de resultaatindicatoren voor kennis en innovatie nog achter bij de mijlpalen, vooral doordat veel projecten nog in de fase van voorschotten of voorbereiding zitten. Wel is ten opzichte van 2024 duidelijk een inhaalslag zichtbaar. De verwachting is dat in de komende jaren meer resultaten zichtbaar worden zodra projecten verder in uitvoering komen en vaker deelbetalingen ontvangen.

7 Governance, uitvoering en bijsturing

In 2025 is de uitvoering van het GLB verder op stoom gekomen. Voor meer interventies zijn betalingen gedaan en daardoor komen ook meer resultaten in beeld. Dat is positief, maar het maakt de uitvoering en de rapportage ook complexer. Daarom is in 2025 verder gewerkt aan een stabiele governance, betere monitoring en gerichte bijsturing. De Regieorganisatie GLB speelde daarin een belangrijke coördinerende rol.

Op 3 maart 2025 heeft Nederland het APR 2024 ingediend bij de Europese Commissie. In het eerste jaar was het nog zoeken naar een goede afstemming tussen alle betrokken partijen. Sinds APR 2024 verloopt het governanceproces meer zoals bedoeld. Die lijn is in APR 2025 voortgezet.

De richtlijnen van de Europese Commissie zijn in 2025 nauwelijks gewijzigd. Daardoor was het kader voor APR 2025 stabieler dan in de eerste jaren. Wel had het vereenvoudigingspakket Omnibus III invloed op het APR, vooral door de afschaffing van de prestatiegoedkeuring.

Omdat in 2025 voor meer interventies betalingen zijn verricht, kwamen ook nieuwe vraagstukken in beeld. Het gaat dan vooral om het voorkomen van dubbeltellingen, het werken met volledige en juiste data en de ICT die daarvoor nodig is.

7.1 Zo organiseren we de uitvoering

De uitvoering van het GLB vraagt om goede samenwerking tussen Rijk, provincies en waterschappen in beleid en regie, en tussen uitvoerende partijen zoals RVO en regionale partners in de praktijk. In het eerste uitvoeringsjaar was het nog zoeken naar een goede afstemming tussen de verschillende betrokken partijen. Sinds APR 2024 verloopt dat proces stabieler. Die werkwijze is in 2025 voortgezet.

In het afgelopen jaar hebben meerdere governancecycli plaatsgevonden.
Het Monitoring Comité (MC) kwam drie keer regulier bijeen. Daarnaast waren er extra sessies voor de afstemming van het APR en voor voorstellen voor wijzigingen van het NSP. In de afgelopen periode zijn drie nieuwe NSP-versies goedgekeurd. NSP 6.1 trad in werking op 26 november 2025.

Ook dit jaar stelde de Regieorganisatie GLB een State of Play[2] op en presenteerde die tijdens een technische briefing aan het MC. In deze periodieke presentatie worden betrokken partijen geïnformeerd over de stand van zaken van het programma.
Anders dan het APR geeft deze presentatie ook een doorkijk naar de toekomst.
De analyse helpt om ontwikkelingen op tijd te signaleren en waar nodig bij te sturen.
Daarbij is verder gewerkt aan betere gegevensvastlegging, koppeltabellen en dashboards, zodat de monitoring op interventieniveau en op landelijk en provinciaal niveau inzichtelijker en toegankelijker wordt.

2 SoP: “State of play” betekent stand van zaken, huidige situatie of voortgang. Het beschrijft de positie die is bereikt in een nog lopend proces, project of onderhandeling. In bredere zin verwijst het naar hoe de zaken er op een bepaald moment voorstaan.

Eind 2024 zijn aan het MC de resultaten gepresenteerd van een onderzoek van bureau Rebel. Dat onderzoek keek naar de vraag of de partijen die betrokken zijn bij het GLB voldoende zijn toegerust om hun rol goed te vervullen en het GLB effectief en efficiënt uit te voeren. Uit het onderzoek bleek dat er geen sprake is van een tekort aan uitvoeringscapaciteit bij de betrokken organisaties. Wel kan de aanwezige kennis beter worden benut, kan er meer extern worden gecommuniceerd over het GLB en is niet altijd duidelijk wat de functie is van de verschillende overleggen. Een deel van de aanbevelingen uit het rapport is al in uitvoering. Een ander deel wordt meegenomen in een nadere evaluatie van de governance in 2026.

Het afgelopen jaar heeft het kernteam van de Werkplaats een strategische agenda opgesteld. Die vormt de basis voor de werkplaatsen. Ook zijn samen met provincies twee startbijeenkomsten en twee werkplaatsen georganiseerd. Hierdoor wordt de regio sterker betrokken bij het netwerk. De thema's waren het landschap van de toekomst en klimaatverandering als kans voor landbouw en natuur in de regio. Ook de ontwikkelingen rond het toekomstige GLB en het NRPP zijn in deze werkplaatsen meegenomen.

Daarnaast zijn verschillende technische briefings en thematische bijeenkomsten georganiseerd, zoals een LEADER-dag en een tweedaagse over robotisering samen met het CAP-network. Rond deze thema's zijn interviews met netwerkpartners gehouden, zijn berichten geplaatst op de LinkedIn-pagina van het netwerk en zijn de voorbereidingen gestart voor de Instagramreeks Landbouw van Morgen. Ook zijn zes projecten ingediend voor de Rural Inspiration Awards (ARIA) 2025. Het BAM-project is daarvoor genomineerd.

7.2 Lessen uit de uitvoering

APR 2025 is uitgebreider dan APR 2024. Dat komt doordat voor meer interventies betalingen zijn verricht. Daardoor komen ook meer resultaten en meer uitvoerings-vragen in beeld.

De belangrijkste les is dat de uitvoering inhoudelijk verder komt, maar dat de complexiteit tegelijk toeneemt. Dat speelt vooral bij het voorkomen van dubbel-tellingen, het werken met nauwkeurige en volledige data en de ICT die nodig is om deze informatie goed vast te leggen, te koppelen en te gebruiken.

De certificerende instantie, de Auditdienst Rijk (ADR), concludeerde vorig jaar dat het rapportageproces complex was en nog niet volledig beschreven en ingericht. Dat vraagt specialistische kennis. Het Betaalorgaan heeft voor APR 2025 daarom een procesbeschrijving opgesteld. Deze is begin 2026 getoetst door de ADR.

Tegelijk is gewerkt aan verbeteringen die helpen bij de verdere uitvoering. Zo zijn gegevensvastlegging, koppeltabellen en dashboards verder ontwikkeld om de monitoring beter toegankelijk en bruikbaar te maken. Ook laat de uitvoering zien dat het niet alleen gaat om voldoende capaciteit, maar ook om het goed benutten van kennis, duidelijke rollen in overleggen en goede communicatie over het GLB.

7.3 Bijstellingen NSP en vooruitblik

De richtlijnen van de Europese Commissie zijn in 2025 nauwelijks gewijzigd. Daardoor was de kaderstelling van APR 2025 stabieler. Wel wordt APR 2025 beïnvloed door het vereenvoudigingspakket Omnibus III, vooral door de afschaffing van de prestatiegoedkeuring.

In 2025 is ook gewerkt met nieuwe versies van het NSP. In de afgelopen periode zijn drie nieuwe versies goedgekeurd. De meest recente versie, NSP 6.1, trad in werking op 26 november 2025. Het Monitoring Comité is hierbij actief betrokken geweest via reguliere vergaderingen en extra sessies.

Voor Nederland zijn in het evaluatieplan drie evaluatiemomenten opgenomen: een tussentijdse evaluatie over de uitvoering in 2024 en 2025, een beperkte effect-evaluatie in 2026 en een effectevaluatie per specifieke doelstelling in 2028 en 2029. De tussentijdse evaluatie is in 2025 uitgevoerd door Berenschot. Deze evaluatie kijkt

naar de uitvoering van het programma van de eerste twee jaar op basis van de criteria: effectiviteit, efficiëntie, samenhang en relevantie. De uitkomsten geven input voor bijsturing van de uitvoering en voor de volgende GLB-programmaperiode. Berenschot heeft daarin geconcludeerd dat het programma duidelijk vooruitgang boekt.

Berenschot:
'Het GLB-NSP vervult een waardevolle rol als integrerend landbouwinstrument en biedt kansen om de koppeling tussen landbouw, klimaat, biodiversiteit en bodem verder te versterken. De relevantie van het GLB-NSP in relatie tot ander beleid blijft onverminderd groot, al beperken Europese kaders de beleidsruimte.'

Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen voor de impactevaluatie. Het RIVM heeft een pilot uitgevoerd met hectaregebonden data uit de eerste en tweede pijler om te verkennen hoe de impact op de waterkwaliteit kan worden bepaald. Deze pilot biedt aanknopingspunten om de mogelijkheden verder te onderzoeken. Ook is op basis van het FADN voor 2023 een analyse gemaakt van het aandeel van het GLB in het inkomen van boeren. Deze analyse wordt in 2026 herhaald.

Verder is de monitoring voor de toegevoegde waarde van LEADER opgezet, op basis van de richtlijnen van de Europese Helpdesk. Evaluatiekaders voor de groenblauwe architectuur, AKIS, jonge landbouwers, actieprogramma biologisch en het Netwerk Plattelandworden in 2026 verder ontwikkeld.

De vooruitblik naar 2026 en 2027 is daarmee helder. De aandacht blijft liggen bij verdere verbetering van de governance, scherpere monitoring, betere datakwaliteit, bruikbare dashboards en een goede onderbouwing van effecten en impact. Zo wordt het mogelijk om het programma gerichter te volgen en waar nodig tijdig bij te sturen.

REGIE ORGANISATIE GLB

Netwerk Platteland

Medegefinancierd door de Europese Unie

Uitgave
Regieorganisatie GLB

Publicatiedatum
Mei 2026

Vormgeving
Osage

Website
www.netwerkplatteland.nl

Bezoekadres
Regieorganisatie GLB
Graadt van Roggenweg 500
3531 AH Utrecht
secretariaat@roglb.nl

Postadres
Postbus 2755
3500 GT Utrecht